

Література:

1. Участь громадянськості у законодавчому процесі: інформаційно-аналітичне дослідження / за ред. А. М. Євгенєвої. Київ, 2006. 48 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.06.2021).
3. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26.01.2021 р. № 1135-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> (дата звернення 30.06.2021).
4. У справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) : рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 р. № 6-рп/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08#n54> (дата звернення 30.06.2021).
5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення 30.06.2021).

ЦІННІСТЬ ЛЮДИНИ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Городовенко В. В.

доктор юридичних наук, професор,

суддя

Конституційного Суду України

м. Київ, Україна

Більшість держав на політичній карті світу та людство в цілому повною мірою пізнали лютощі та людиноненависну сутність війни, тому після її закінчення всі публічні інституції фокусують свою діяльність на постаті людини, з її гідністю та іншими природними правами, зокрема правом на життя. Відтак, у післявоєнний період саме людина стала рушійною силою формування людиноцентристської спрямованості державної політики в усіх сферах суспільного життя, що заклало шлях для розбудови громадянського суспільства та правової держави.

Ці глобальні процеси торкнулися й України, і надзвичайно цінно, що відразу після набуття нею незалежності людина, її гідність, право на життя, інші природні права стали визначальними векторами становлення та розвитку українського громадянського суспільства. Так, Конституцією України, зокрема, визнано людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); закріплено один з вихідних принципів громадянського суспільства, згідно з яким суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності (частина перша статті 15); а також відтворено каталог конституційних прав і свобод людини і громадянина (зокрема, права на свободу об'єднання, на підприємницьку діяльність), який сприяє утвердженню інститутів громадянського суспільства як самостійних учасників конституційного поля [1]. Визначаючи згаданий вихідний конституційний принцип громадянського суспільства, Конституційний Суд України у Рішенні від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 у справі про молодіжні організації наголосив, що право на свободу об'єднання є одним з основних політичних прав громадян, принцип багатоманітності суспільного життя є відправним у визначенні засад реалізації цього конституційного права і встановлення інститутів громадянського суспільства, складовою якого є різноманітні об'єднання громадян, що представляють певні ідеологічні та інші погляди, інтереси різних соціальних груп та індивідів[2].

Розуміючи важливу роль інститутів громадянського суспільства у формуванні правової держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права, Україна поступово сприяла розвитку таких інститутів, зокрема, послідовно та системно створюючи юридичне підґрунтя для їх злагодженого та повноцінного функціонування. Однією з важливих складових такого розвитку стало врегулювання на національному юридичному рівні взаємовідносин між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства і фактично визнання необхідним елементом таких взаємовідносин всебічного захисту прав і свобод людини і громадянина.

Так, Концепцією сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 року № 1035-р, було визначено, що сприяння розвитку громадянського суспільства є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави; це передбачає налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, що повинна базуватися на партнерстві, взаємозаінтересованості у досягненні цілей, пов'язаних з процесом демократизації усіх

сфер державного управління і суспільного життя, соціально-економічним і духовним прогресом, всебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини та громадянина[3].

Варто звернути увагу, що відповідно до Роз'яснення Міністерства юстиції України «Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства» від 3 лютого 2011 року громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей; разом з тим, має бути зворотний зв'язок державних інститутів з громадськістю, оскільки правова держава має реагувати на запити і потреби асоційованого громадянства, видавати відповідні законодавчі акти та слідкувати за їх виконанням; іншими словами, вона повинна створити ситуацію правової захищеності громадян, сформувані сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів[4].

У Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затвердженій Указом Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26 лютого 2016 року № 68/2016, йдеться про те, що метою цієї стратегії є не лише створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування на засадах партнерства, а й забезпечення додаткових можливостей для реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, задоволення суспільних інтересів з використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації. Водночас базовими принципами вказаного документа є, зокрема, пріоритет прав і свобод людини і громадянина; верховенство права[5].

Разом із тим наведене свідчить, що вкрай ємними та, на жаль, не завжди послідовними, деякою мірою навіть напруженими й конфліктуючими, бувають відносини в середині трикутника «громадянське суспільство – людина – держава», що, зокрема, зумовлено можливим втручанням держави у права і свободи людини і громадянина.

Загалом зрозуміло, що взаємовідносини між громадянським суспільством, людиною і правовою державою завжди передбачають поступки усіх цих учасників та пошук компромісу між ними. Конституційний Суд України у Рішенні від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 у справі про молодіжні організації відзначав, що обов'язком правової держави є, зокрема, невтручання як у реалізацію громадянами права на свободу об'єднання, так і в діяльність самого об'єднання, «за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах

національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» (частина перша статті 36 Конституції України); тим самим Конституція України встановила межі втручання держави в реалізацію права громадян на свободу об'єднання. Як вбачається з цього рішення, пункт 11 частини першої статті 92 Конституції України передбачає, що виключно законами визначаються «засади утворення і діяльності... об'єднань громадян»; інші (що не є найбільш загальними) питання реалізації права на свободу об'єднання в громадянському суспільстві не підлягають державному регулюванню і мають вирішуватися на вільний розсуд його членів[2].

Виявляється, що далі у практиці національного конституційного судочинства межі втручання держави у конституційні права і свободи людини і громадянина пов'язані із дотриманням принципу домірності, а тому й взаємовідносини між громадянським суспільством, людиною і правовою державою завжди потребують пошуку балансу між інтересами громадськості, державною політикою та правами і свободами людини, сутність останніх має залишатися непохитною. Серцевиною таких взаємовідносин, врешті решт, має залишатися людина, запускаючи усесторонні процеси демократизації всіх сфер державного управління та суспільного життя.

З огляду на це, хоча розуміння громадянського суспільства й досі залишається дискусійним питанням, очевидно, що існування такого суспільства неможливе без цивілізованих та зважених взаємовідносин між його інститутами та правовою державою, які базуються на принципах верховенства права, домірності, гуманізму, справедливості, пріоритету прав і свобод людини. З іншого боку, громадянське суспільство є необхідною умовою становлення правової держави та потребує від неї невтручання у приватні сфери життя людини і водночас забезпечення усестороннього розвитку людини як вільної особистості, всебічного захисту її основоположних прав та свобод.

Варто звернути увагу, що феномен громадянського суспільства продовжує потребувати глибоких доктринальних наукових досліджень, і звершенню таких задумів сприяє створення Київського регіонального центру Національної академії правових наук України, метою якого є проведення комплексних фундаментальних і прикладних досліджень для одержання нових знань, зокрема, у сфері захисту прав людини і громадянина, сприяння органам публічної влади у розбудові України як демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу четвертого статті 2, частини другої статті 6, частин першої, другої статті 10 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (справа про молодіжні організації) від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-01#Text>.

3. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 року № 1035-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-%D1%80#Text>.

4. Роз'яснення Міністерства юстиції України «Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства» від 3 лютого 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11#Text>.

5. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки, затвердженої Указом Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26 лютого 2016 року № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016#n25>.

КОНТРАКТ – НОВА ФОРМА ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Дорофєєва Л. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Кризова атмосфера українського суспільства вже десяток років насичена різновекторними ідеями та поглядами на масштабну модернізацію державного управління, у тому числі й у сфері митної служби. Попри нескінченні трансформаційні процеси доволі резонансною подією стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» від 14 січня 2020 року [1].